NuPhaC Symposium

Sessie 3: zelfmanagement - therapietrouw

“Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie, een uitdaging voor de toekomst?”

Dr. Toke Vanwesemael ~ drs. Elke Loots

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie, een uitdaging voor de toekomst?

Dr. Toke Vanwesemael

Zelfmanagement gedurende de opname

- Patiënten die gedurende hun ziekenhuisopname hun geneesmiddelen zelf bewaren, voorbereiden en nemen, indien zij voldoen aan bepaalde criteria. Gedurende medicatie zelfmanagement worden zij gemonitord en ondersteund door verpleegkundigen, artsen en ziekenhuisapothekers.

- Indien er zich problemen voordoen tijdens medicatie zelfmanagement, dienen deze geïdentificeerd en aangepakt te worden, dit om medicatie gerelateerde problemen na ontslag te voorkomen. Daarenboven zullen patiënten die niet in staat zijn tot zelfmanagement, maar dit wel dienen uit te voeren na ontslag, de kans krijgen om medicatie zelf leren te managen gedurende de hospitalisatie.

Achtergrond

Hospitalisatie

Huidige aanpak	Medicatie zelfmanagement
Discontinuïteit	Continuïteit → Kans detecteren problematiek → Kans aanpakken problematiek

(Simpson et al., 2006; Fitzgerald et al., 2011; Al-Qasem, Smith, & Clifford, 2011; Naderi, Bestwick, & Wald, 2012; Sabate, 2003; De Vera, Bhole, Burns, & Lacaille, 2014; van Boven et al., 2014; Romero-Sanchez et al., 2016; Cutler, Fernandez-Llimos, Frommer, Benrimoj, & Garcia-Cardenas, 2018)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Wettelijk?

Bereidheid?

Huidige situatie?

Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie, een uitdaging voor de toekomst?

Randvoorwaarden?

Procedure?

Wettelijke context

Wet zelfmanagement **X**

KB 4 maart 1991
- Rol apotheker
- Rol arts
- Rol verpleegkundige

Zorginspectie > voorwaarden

Dagelijkse praktijk

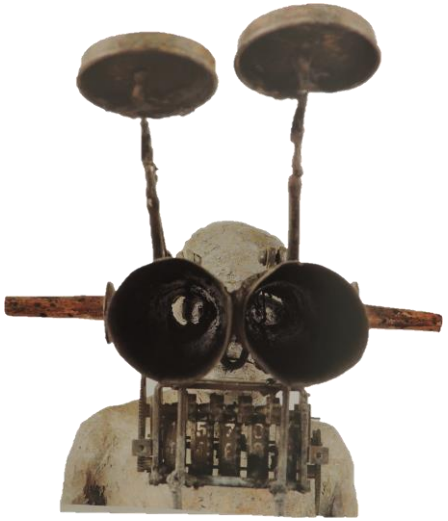

- Dienst niveau (n= 56)
  - 17,9% (n= 10) ⇒ procedure
  - 7,1% (n= 4) ⇒ screening tool

- Patiënten niveau (n= 1269)

100%	25%	22%	14%	6%
Totale populatie	Overwogen	Self-management ≥ 1 GM	≥ 50% self-management	100% self-management

Bereidheid

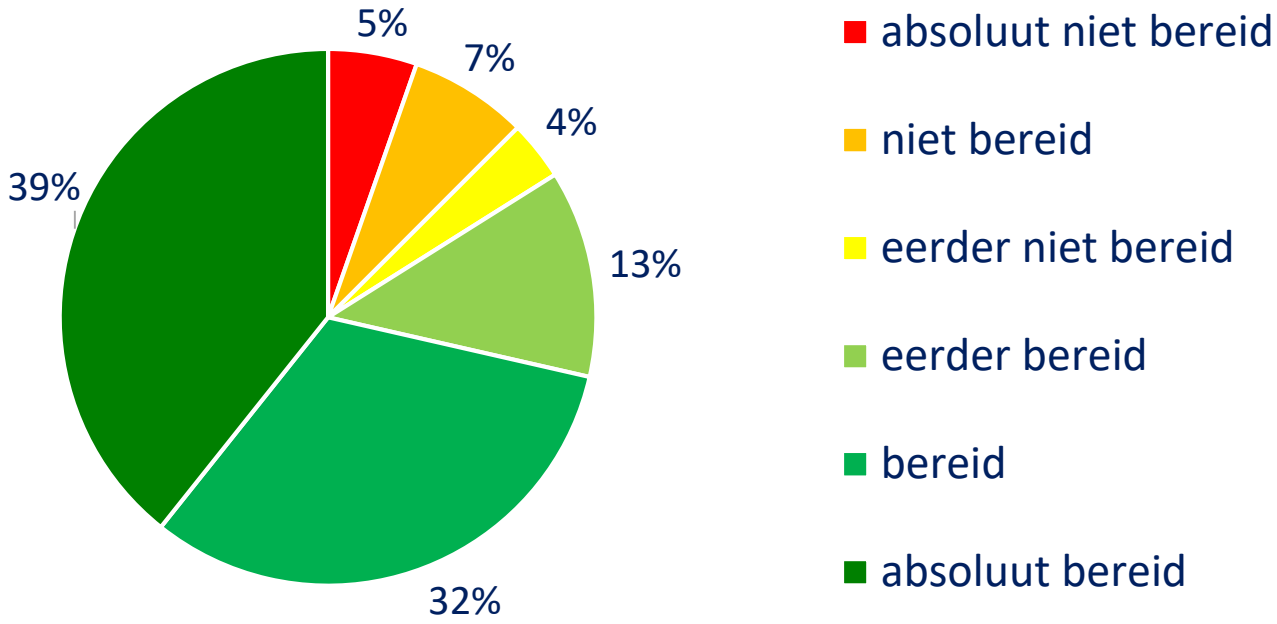

Figuur 1. Bereidheid van patiënten tot medicatie zelfmanagement in het ziekenhuis

Bereidheid

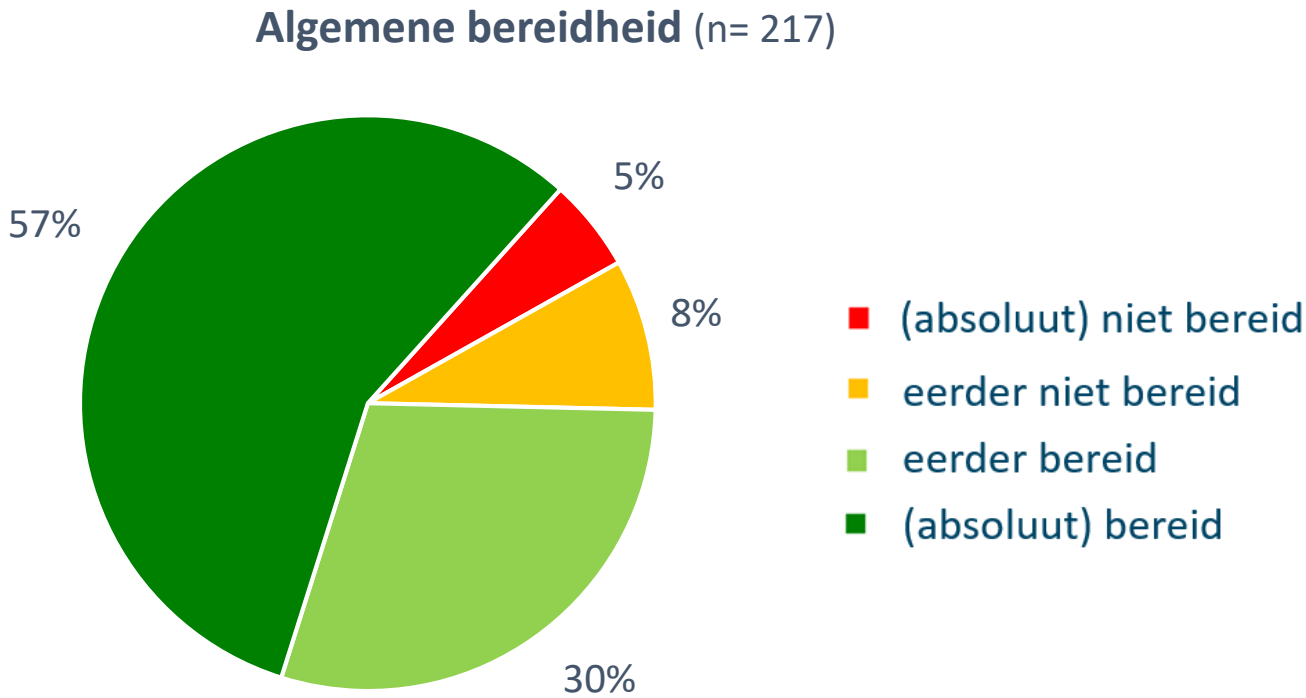

Figuur 2. Bereidheid van verpleegkundigen, artsen en ziekenhuisapothekers m.b.t. het toestaan van medicatie self-management in het ziekenhuis (p= .002)

Randvoorwaarden

Patiënten	Verpleegkundigen, artsen, ziekenhuisapothekers
Randvoorwaarden ▪ Gemotiveerde patiënt ▪ Doet reeds aan zelfmanagement thuis ▪ Evaluatie van capaciteit van de patiënt ▪ Gaat na ontslag terug naar huis	**Randvoorwaarden** ▪ Patiënten randvoorwaarden + ▪ Veilige opslag van medicatie ▪ Medicatie reconcilliatie ▪ Medicatieaflevering door ziekenhuisapotheek

SelfMED procedure

Stap 1

Verpleegkundig assessment

Is de patiënt geschikt voor uitvoeren medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 2

Patiënt self-assessment

Is de patiënt in staat tot medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 1 + 2 → verpleegkundig advies

Stap 3

Arts assessment

- Wordt de patiënt medicatie zelfmanagement toegestaan?

Neen? → STOP

Definiëren zelfmanagement medicatie

Stap 4

Start medicatie zelfmanagement op

Stap 5

Monitor medicatie zelfmanagement

Patiënt: afvinken medicatielijst
Verpleegkundige: evaluatie medicatielijst + pillcount

Correct zelfmanagement
→ continueren

Incorrect zelfmanagement
→ Educatie (naar stap 5)
→ Re-assessment (naar stap 1)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

	Resultaat stelling			Gevolg voor ISAM		
	Niet geweten	Niet akkoord	Akkoord	Contra-indicatie	Mogelijk contra-indicatie	Geen contra-indicatie
1 De patiënt zet **thuis** zijn medicatie **zelf klaar**.						
2 De patiënt neemt **thuis** zijn medicatie **zelf in**.						
3 Er wordt verwacht dat de patiënt **na ontslag** zijn medicatie **zelf blijft klaarzetten en innemen**.						
4 De patiënt is **fysiek** in staat om medicatie in eigen beheer te nemen (ziektetoestand, beperkingen, medicatie uit blister duwen…).						
5 De patiënt is **mentaal** in staat om medicatie in eigen beheer te nemen (verwardheid, reden van opname,…).						
6 Ik heb **geen kennis of weet** van de aanwezigheid van **medicatiemisbruik** bij de patiënt (controle voorgeschiedenis,…).						
7 Er wordt verwacht dat de patiënt voldoende kan **omgaan met eventuele medicatiewijzigingen** (afbouwen van medicatie, aanleren van te nemen van nieuwe medicatie,…).						
8 Er wordt verwacht dat de patiënt gedurende zijn opname geen geplande **medische interventies** (vb. OK) ondergaat waardoor het medicatiebeheer opnieuw dient **opgenomen te worden door verpleegkundigen**.						
9 Er wordt verwacht dat de opnameduur **voldoende lang** is om ISAM **op te starten**.						
10 De patiënt beheerst de **Nederlandse taal** voldoende. (lezen, schrijven)						
11 ……						

Indien er "geen contra-indicaties" of enkele "mogelijke contra-indicaties" aanwezig zijn dient de patiënt voorzien te worden van een informed consent alvorens hij/zij het self-assessment invult.

Self-assessment af te nemen: O Neen → 0 geen her-evaluatie 0 her-evaluatie op ……. / …… / …… (datum)
O Ja → werd de informed consent voorzien en getekend? 0 Neen 0 Ja

SelfMED procedure

Stap 1

Verpleegkundig assessment

Is de patiënt geschikt voor uitvoeren medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 2

Patiënt self-assessment

Is de patiënt in staat tot medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 1 + 2 → verpleegkundig advies

Stap 3

Arts assessment

- Wordt de patiënt medicatie zelfmanagement toegestaan?

Neen? → STOP

Definiëren zelfmanagement medicatie

Stap 4

Start medicatie zelfmanagement op

Stap 5

Monitor medicatie zelfmanagement

Patiënt: afvinken medicatielijst
Verpleegkundige: evaluatie medicatielijst + pillcount

Correct zelfmanagement
→ continueren

Incorrect zelfmanagement
→ Educatie (naar stap 5)
→ Re-assessment (naar stap 1)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

- Evaluatie medicatie zelfmanagement thuis
- Bereidheid tot zelfmanagement
  - Neen? STOP
- Evaluatie van eigen capaciteit tot zelfmanagement
- Korte evaluatie van mening t.a.v. medicatie
  - vergeten, bewust vergeten, zelf stoppen,…

SelfMED procedure

Stap 1

Verpleegkundig assessment

Is de patiënt geschikt voor uitvoeren medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 2

Patiënt self-assessment

Is de patiënt in staat tot medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 1 + 2 → verpleegkundig advies

Stap 3

Arts assessment

- Wordt de patiënt medicatie zelfmanagement toegestaan?

Neen? → STOP

Definiëren zelfmanagement medicatie

Stap 4

Start medicatie zelfmanagement op

Stap 5

Monitor medicatie zelfmanagement

Patiënt: afvinken medicatielijst
Verpleegkundige: evaluatie medicatielijst + pillcount

Correct zelfmanagement
→ continueren

Incorrect zelfmanagement
→ Educatie (naar stap 5)
→ Re-assessment (naar stap 1)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Verpleegkundig advies:

- De patiënt is **niet** in staat om medicatie zelf te beheren.
- De patiënt is **in staat** om medicatie zelf te beheren. Eventueel hulpmiddel: .....

Herziening of her-evaluatie van dit advies dient ....

- **niet** meer te gebeuren gedurende de opname.
- **opnieuw** te gebeuren op ..... / ..... / ..... (datum).

Opmerkingen:

.....

.....

SelfMED procedure

Stap 1

Verpleegkundig assessment

Is de patiënt geschikt voor uitvoeren medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 2

Patiënt self-assessment

Is de patiënt in staat tot medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 1 + 2 → verpleegkundig advies

Stap 3

Arts assessment

- Wordt de patiënt medicatie zelfmanagement toegestaan?

Neen? → STOP

Definiëren zelfmanagement medicatie

Stap 4

Start medicatie zelfmanagement op

Stap 5

Monitor medicatie zelfmanagement

Patiënt: afvinken medicatielijst
Verpleegkundige: evaluatie medicatielijst + pillcount

Correct zelfmanagement
→ continueren

Incorrect zelfmanagement
→ Educatie (naar stap 5)
→ Re-assessment (naar stap 1)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Advies arts:

- De patiënt is **niet** in staat om zijn medicatie zelf te beheren.
  reden: .....
- De patiënt is in staat om **al zijn medicatie** zelf te beheren. Eventueel hulpmiddel: .....
- De patiënt is in staat om **een gedeelte van zijn medicatie** zelf te beheren. Eventueel hulpmiddel: .....

Herziening/her-evaluatie van dit advies dient ....

- **niet** meer te gebeuren gedurende de opname.
  reden: .....
- **opnieuw** te gebeuren op ..... / ..... / ..... (datum).

Indien de patiënt in staat wordt bevonden dient er in onderstaande tabel aangevuld te worden welke medicatie de patiënt in eigen beheer mag nemen of kan een kopie van de medicatielijst voor medicatie in eigen beheer toegevoegd worden. Bij elke wijziging of aanpassing dienen veranderingen bijgehouden te worden.

Naam geneesmiddel in eigen beheer	Dosis	Toedieningsweg	Toedieningsschema

SelfMED procedure

Stap 1

Verpleegkundig assessment

Is de patiënt geschikt voor uitvoeren medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 2

Patiënt self-assessment

Is de patiënt in staat tot medicatie zelfmanagement?

Neen? → STOP

Stap 1 + 2 → verpleegkundig advies

Stap 3

Arts assessment

- Wordt de patiënt medicatie zelfmanagement toegestaan?

Neen? → STOP

Definiëren zelfmanagement medicatie

Stap 4

Start medicatie zelfmanagement op

Stap 5

Monitor medicatie zelfmanagement

Patiënt: afvinken medicatielijst
Verpleegkundige: evaluatie medicatielijst + pillcount

Correct zelfmanagement
→ continueren

Incorrect zelfmanagement
→ Educatie (naar stap 5)
→ Re-assessment (naar stap 1)

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie, een uitdaging voor de toekomst?

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

- **Kennis** over wat we moeten veranderen voor de implementatie van zelfmanagement
  - Beeld van de context en de huidige praktijk
  - Beeld van de bereidheid en randvoorwaarden
  - SelfMED procedure

- **Verdere evaluatie** van de SelfMED procedure
  - SelfMED ondersteuningstool, digitalisatie
  - Medicatie: zelfde merk?
  - Evaluatie van de effecten:
    - Patiënt en zorgverlener gerelateerde uitkomsten
    - Gezondheidszorg en instelling gerelateerde uitkomsten

→ **Implementatie en borging!**

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Digitale versie van het proefschrift beschikbaar via

www.NuPhaC.eu > SelfMED project fiche

Illustraties

Marc Janssens - Atelier 36
www.marcjanssens.be

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie bij patiënten met schizofrenie of een bipolaire stoornis

Drs. Elke Loots

Probleemstelling

1. Herval

- Patiënten met schizofrenie:
  - 82% 1ste herval
  - 78% 2de herval

  ➔ 5 jaar follow-up

- Patiënten met een bipolaire stoornis:
  - 60%

  ➔ 2,5 jaar follow-up

(Delbert et al., 1999 & Derege et al., 2006)

Probleemstelling

2. Therapieontrouw

- Patiënten met schizofrenie:
  - 63% - 74%

- Patiënten met een bipolaire stoornis:
  - 50%

(WHO 2013 & Miasso et al., 2011)

Probleemstelling

2. Therapieontrouw

- Patiënten met schizofrenie:
  - 63% - 74%

25% stopt hun medicatie binnen de **1ste week** na het ontslag

(Keith et al., 2003)

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is de **prevalentie** van **therapieontrouw** te **reduceren** door gebruik te maken van een **interventie**.

De **focus** van deze interventie ligt op het **gecontroleerd zelf beheren** van **medicatie** voor het ontslag naar huis:

- Ontwikkeling zelfmanagement tool

Systematic review

Welke interventies bepalen therapietrouw bij patiënten met schizofrenie of een bipolaire stoornis?

Systematic review

1. Gedragsmatige interventies
   - MI, SMS reminders, alarmen, checklisten, pill containers, meetings, …
2. Educationele interventies
   - Educatieve sessies, website tool,…
3. Mix interventies
   - Combinatie educatie + gedragsmatige
   - Vaak combinatie meer dan 2 vormen

Systematic review

1. Gedragsmatige interventies

Wel:

- ✓ SMS + telefoon (medicatie inname)
- ✓ MI (medicatie veranderingen, therapietrouw)
- ✓ Alarmen, checklisten, pill containers, kalender
- ✓ Dagboek, meetings (groepssessies)

Niet:

- ✗ SMS + telefoon (Probleem oplossende strategieën)
- ✗ CBT

Systematic review

2. Educationele interventies

Wel:

- ✓ Educatie sessies (diagnose, symptomen, medicatie, Q&A, herval, behandeling, medicatie technieken)
- ✓ Website tool (medicatie)

Niet:

- ✗ Educatie sessies (algemene gezondheid, probleem oplossende strategieën, symptomen, stress)

Systematic review

3. Mix interventies

Wel:

- ✓ MI + educatie sessies + CBT (attitude tov behandeling, werken aan vergeetachtigheid)
- ✓ Educatie + familie + skills + CBT
- ✓ Medicatie 1/1 klaarzetten
- ✓ Educatie + MI + Medicatie routines (medicatie management)
- ✓ Educatie + gedrag (therapietrouw)

Systematic review

Conclusie

- Mix interventies (gedragsmatige + educationele)
  ➔ positieve resultaten op therapietrouw met zeer grote tot grote effect sizes
- Geen harde conclusies op lange termijn

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

Systematic review

Medicatieschema

Naam patiënt:
Huisarts:
Behandelend arts:
Versie geldig vanaf:

Medicatie	Inname	Start	Stop	Ontbijt			Middagmaal			Avondmaal			Slaap			Opmerkingen
				Voor	Tijdens	Na	Voor	Tijdens	Na	Voor	Tijdens	Na				
Asaflow 80mg	Tablet			1												Bloedverdunner
Azilect 1mg	Tablet				1											Parkinson
Forlax 10 gram	Zakje					1										Stoelgang Instructie: Oplossen in groot glas water. Stoppen bij losse stoelgang.
Inderal 10mg	Tablet			1			1			1						Parkinson/beven
Steovit D3 1000mg-800E	Tablet											1				Calcium en vitamine D om de botten te versterken.
Bisoprolol 2,5mg	Tablet			1												Bloeddrukmedicatie Bisoprolol=Emconcor
Temesta 1mg	Tablet												1			Opgelet: Slaapmedicatie verhogen het risico op versuffing, valpartijen en geheugenproblemen.

Gevalideerd door:

Neem deze medicatielijst steeds mee naar uw huisarts, behandelend arts, apotheker, consultatie of opname. Vraag een aangepaste versie bij elke wijziging en bewaar deze goed.

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

Systematic review

Medicatiebox

Systematic review

Aanbevelingen voor de praktijk

- Shared decision-making
- Medicatielijst
- Reminders (Poste It, alarmen GSM/horloge,…)
- Bewaring opvallende plaats
- Medicatiebox
- Medicatie koppelen aan dagelijkse gewoontes

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Medicatie zelfmanagement gedurende de hospitalisatie, een uitdaging voor de toekomst?

Absoluut!

Onderzoek naar zelfmanagement zal worden voortgezet in de komende jaren…

NuPhaC
Nurse and Pharmaceutical Care

Bedankt voor uw aandacht

Toke.Vanwesemael@uantwerpen.be en elke.loots@uantwerpen.be

Twitter: NuPhaC1